

**MEER
OVER
HET
REE**

TERRITORIAAL GEDRAG:
**EERSTE
AANLOOP
NAAR DE
BRONST**

Nu de zomer met rasse schreden nadert hebben volwassen bokken hun territorium weer ingenomen. Zo'n territorium blijft altijd 'eigendom' van de bok. Hooguit wordt bij een ontmoeting met een andere bok wat agressief gedrag vertoont, maar eigenlijk hoeft de heersende bok zijn bestaande territorium niet te bevechten.

Overlap

De bok is in deze periode sterk territoriaal en de mate waarin bestaande territoria elkaar overlappen is afhankelijk van de dichtheid (het aantal dieren per oppervlak). De territoria zijn niet overlappend als er sprake is van lage dichtheden, maar lopen de dichtheden op dan ontstaat er wel overlap. Hoe hoog de dichtheid echter ook wordt, de bok blijft altijd zijn kerngebied opeisen. Kortom, bij hoge dichtheden neemt de overlap toe en neemt ook de kans op schermutselingen en agressief gedrag toe.

Agressief

Met name in het late voorjaar en gedurende de zomermaanden vindt er veel agressief gedrag plaats vanuit de territoriale bokken richting jong volwassen dieren (sub-adulten). Met name de goed ontwikkelde en sterke sub-adulten moeten het daarbij vaak ontgelden. Wil een zwak ontwikkeld knobokje nog wel worden geduld, een goed ontwikkelde jaarling wordt al snel als potentiële concurrent uit het gebied van de territoriumhouder gebonjourd. De territoriale bok duldt deze jongelui niet in zijn gebied! Deze sub-adulte bokken zijn uiterst mobiel en zwerven door het hele gebied. Ze verblijven en verplaatsen zich over het algemeen via een smalle strook op de grenzen van de verschillende territoria. De kernen van de territoria vermijden ze het liefst. Alsof ze weten dat daar mogelijk een agressieve ontmoeting met een territoriale bok kan plaatsvinden. De volwassen bok heeft het over het algemeen niet op deze groep jonge dieren en zet ze met enig geweld uit zijn gebied. Het zijn vaak deze dieren die in aanloop naar- en gedurende de bronst als valwild eindigen op de weg! Dat is iets waar we bij beheer veel meer en eerder rekening mee moeten houden.

Opportuun

Toch kan het ook gebeuren dat bij hogere dichtheden territoriale bokken elkaars territorium moeten of willen doorkruisen. Wat we dan zien is heel typisch en opportunistisch gedrag. Als een dominante bok het territorium van een andere bok betreedt, dan is

de eerstgenoemde bok op zijn hoede. Hij gedraagt zich niet langer als heer en meester, zoals hij dat wel in zijn eigen territorium doet, maar manoeuvreert uiterst voorzichtig door het gebied van de ander. Hij lijkt te beseffen dat hij geen heer en meester is in dit gebied. Mocht hij onverhoopt de territoriumhouder ontmoeten, dan gedraagt hij zich onderdanig en probeert de bok zo snel als mogelijk uit de weg te gaan. De dominantie en het daarbij behorende gedrag van een territoriumhouder is dus plaatsgebonden en verandert op het moment hij zijn gebied verlaat!

Geiten

En de geiten dan? Ook geiten hebben kerngebieden waarin ze verblijven en dominant gedrag vertonen. Er is echter geen sprake van een gewelddadig opeisen van exclusiviteit, zodat er -uitgaande van de bestaande definitie van territorium waarin de verdediging van een gebied centraal staat-, niet echt sprake is van territorialiteit. Toch is er wel sprake van een 'opgedeeld' zijn van gebieden. Geiten zijn echter socialer van aard dan bokken en staan anderen (vaak familieleden) toe om in hun bijzijn te verblijven. Dit is de reden dat er in een gebied altijd meer geiten dan bokken verblijven. Bij hoge dichtheden kunnen de kerngebieden van geiten elkaar zelfs volledig overlappen, terwijl dat bij de bokken nooit wordt waargenomen.

Daglengte

De bokken blijven gedurende de hele zomer tot na de bronst sterk territoriaal. Daarna neemt de agressiviteit door een afnemende testosteron-spiegel af en worden ze toleranter in hun houding jegens de jonge bokken in hun gebied. Het signaal om minder testosteron aan te maken wordt overigens gegeven door de afnemende daglengte. En dat is maar goed ook, want voor een diersoort die afhankelijk is van eiwitrijk voedsel is het niet goed om ook in de winter het territorium te moeten verdedigen. Dat kost teveel energie. Energie die het ree nodig heeft om de winter te overleven. De sprongvorming die we na de zomer weer zullen zien is dus gewoon een kwestie van overleven.